

EXPERIENCES IN CLOSE RELATIONSHIPS: ČESKÉ VERZE METOD PRO MĚŘENÍ VAZBY VYCHÁZEJÍCÍ Z DOTAZNÍKU ECR¹

*Hynek Cígler², Aneta Cvrčková, Petra Daňsová, Jozef Hašto, Miroslav Charvát, Stanislav Ježek,
Natália Kaščáková, Lenka Lacinová, & Martin Seitl*

Abstrakt

Cílem této práce je představit české verze metod na měření vazby v dospělosti, konkrétně metody Experiences in Close Relationships a dalších variant, které jsou z ní odvozeny, spolu s jejich základními psychometrickými vlastnostmi a specifiky. Tento přehled společně s plným zněním jednotlivých dotazníků v přílohách by měl sloužit k možnosti výběru vhodného nástroje pro různé výzkumné otázky. Informace o jednotlivých metodách, jejich výhodách a nevýhodách společně s plným zněním položek by měla přispět k sjednocení používání v českém prostředí adaptovaných metod. Tento přehled by měl také přispět k omezení dalších duplicitních překladů stejných měřicích nástrojů.

Klíčová slova: vazba v dospělosti; Experiences in Close Relationships

EXPERIENCES IN CLOSE RELATIONSHIPS: THE CZECH VERSION OF ADULT ATTACHMENT MEASUREMENT METHODS BASED ON ECR

Abstract

The aim of this paper is to present the Czech version of the methods used to measure attachment in adulthood, specifically we are concerned with the Experiences in Close Relationship method and its derived variants together with their basic psychometric properties and specifics. With the full texts of the individual questionnaires enclosed, this overview should help researchers select the appropriate version for their research questions. The information about the individual methods, their advantages and disadvantages together with the items in full ought to contribute to the unification of the use of adapted methods and to lowering the risk of repeated translations of the same methods in the context of the Czech Republic.

Keywords: adult attachment; Experiences in Close Relationships

Došlo: 16. 7. 2019

Schváleno: 18. 10. 2019

¹ Studie byla podpořena z projektu Metodické studie pro české verze měřítek psychologických charakteristik adolescentů a vynořujících se dospělých (GA17-09797S) a z projektu specifického výzkumu DOMOV, CESTY, PARTICIPACE: 2019 (MUNI/A/1138/2018).

² Autoři jsou uvedeni v abecedním pořadí.

Úvod

Vzhledem k tomu, že během posledních let na několika tuzemských psychologických pracovištích vzniklo několik českých verzí dotazníků, které jsou založeny na původním nástroji *Experiences in Close Relationships* (ECR, Brennan, Clark, & Shaver, 1998), autoři těchto adaptací pokládají za užitečné představit odborné veřejnosti jednotlivé metody, jejich vlastnosti a specifika. Cílem této práce je jednak představení dostupných měřících nástrojů pro zachycení vazby v dospělém věku v České republice, ale také jejich zpřístupnění k výzkumnému využití.

Vazba (*attachment*) byla Johnem Bowlbym definována jako „trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu“ (Bowlby 1969, cit. dle Kulíšek 2000, s. 406). Teorie vazby byla primárně formulována k vysvětlení utváření a funkce vazby mezi dítětem a jeho pečovatelem (Bowlby, 1969/1997), na počátku 80. let minulého století začaly sílit snahy o využití těchto principů v oblasti blízkých vztahů u dospělých. Již několik desetiletí empirického zkoumání pak konzistentně potvrzuje, že vazba je faktorem, který zasahuje a formuje mnoho oblastí života člověka a který funguje jako významný organizační princip chování a prožívání i v dospělosti.

Během vývoje teorie vazby a z ní vycházejícího empirického výzkumu se vyvinuly dva odlišné metodologické přístupy ke zkoumání: vývojový a sociální. *Vývojový přístup* vychází ze základní teze, že senzitivní pečovatel, který reaguje adekvátně na signály a potřeby dítěte, se pro něj stává tzv. jistou základnou (*secure base*), z níž dítě při absenci ohrožení a nebezpečí může prostřednictvím exploračního chování poznávat okolní svět a rozvíjet svou autonomii a nezávislost. Tento vývojový pohled v návaznosti na pozorování v přirozených podmínkách a na výsledky práce Mary Ainsworthové (Ainsworth, Blehar, Watters, & Wall, 1978) během konstrukce a následného rozsáhlého výzkumného využívání tzv. Strange Situation Procedure (SSP) je založen na typologickém/kategoriálním uvažování. Popisuje jistý typ vazby jako optimální a definuje dva nejisté typy vazby (vyhýbavý/avoidant a ambivalentní/ambivalent). Mainová a Solomonová (1990) přidávají na základě analýzy projevů tzv. neklasifikovatelných dětí k nejistým typům tzv. dezorganizovaný typ vazby. Podobně pak typologický přístup využívá široce užívaná metoda k zjišťování vazby dospělých k jejich rodičům Adult Attachment Interview (AAI, Hesse, 2016), kdy výsledkem analýzy narativních výpovědí dospělých o jejich dětství z polostrukturovaného rozhovoru je přiřazení k jednomu ze vzorců vazby: jistý-autonomní (*secure - autonomous*), odmítavý (*dismissed*), zapletený (*preoccupied*) a nerozřešený (*unresolved*).

Linie *sociálního přístupu* staví na sebesposuzovacích škálách, které reflektují myšlenky a pocity, jež jsou relevantní vazbě v kontextu blízkých vztahů v adolescenci a dospělosti. Jako první počín v tomto směru Hazanová a Shaver (1987) vytvořili metodu pro zjištění typu vazby v dospělosti, která byla založena na nucené volbě jednoho z popisů, které charakterizují pocity, jež mohou lidé zažívat v romantických vztazích a jež odpovídaly typům dětské vazby rozlišeným Ainsworthovou s kolegy (1978). Byla tak vytvořena smysluplná spojnice mezi teorií vazby v raném dětství a teoriemi lásky v dospělém věku a především tak byla podnícena dosud trvající intenzivní a rozsáhlá výzkumná aktivita v této oblasti. Vedle typologického uvažování se nověji začalo rozvíjet i uvažování v dimenzionální perspektivě, které je charakteristické právě pro tzv. sociální přístup ke konceptu vazby. Prostřednictvím analýzy dat získaných administrací celé řady vznikajících dotazníkových metod (podrobněji Brennan, Clark, & Shaver, 1998) byla empiricky podpořena myšlenka, že koncept vazby lze postihnout jako dvě relativně nezávislé dimenze: vyhýbavost (*avoidance*; vyhýbání se intimitě

a emočním projevům s ní spojeným) a úzkostnost (*anxiety*; strach z opuštění nebo z nedostatku lásky). Bartholomewová a Horowitz (1991) ve svém modelu vazby v dospělosti předpokládají, že tyto dvě dimenze je možno chápat také jako tzv. model sebe (pozitivní – negativní) a model druhých (pozitivní – negativní). Pokud člověk sám sebe vnímá jako hodného péče a lásky druhých, lze hovořit o nízké úzkostnosti, na opačném pólu dimenze (vysoká úzkostnost) se nacházejí lidé, kteří jsou přesvědčeni o tom, že si lásku druhých nezaslouží a že je tedy pravděpodobně druzí lidé budou odmítat nebo je opustí. Dimenze úzkostnosti je tedy spojena se silnou touhou po blízkosti a ochraně, ale současně se zvýšenými obavami o dostupnost blízké osoby a o vlastní hodnotu. V situaci ohrožení a stresu pak dochází k hyperaktivaci vazbového systému (Mikulincer & Shaver, 2016). Dimenzi vyhýbavosti lze charakterizovat jako míru nedůvěry člověka v dobrou vůli a záměry druhých lidí (negativní obraz druhých), v důsledku čehož pak preferují vlastní nezávislost a emoční odstup od druhých. Tito lidé mívají potíže a necítí se dobře, když mají být ve vztahu s druhými intimní a když se na ně mají spolehnout a důvěřovat jim (Brennan, Clark, & Shaver, 1998; Bartholomew & Horowitz, 1991). Nízká míra vyhýbavosti je pak typická pro ty, jejichž reprezentace druhých lidí stojí na jejich pozitivním hodnocení jako pečujících a milujících osob. Na nejistotu a stres osoby s vysokou mírou vyhýbavosti ve vztazích reagují deaktivací vazbového systému, což znamená, že nevyhledávají blízkost a oporu u druhých lidí (Mikulincer & Shaver, 2016). Ti, u nichž je míra úzkosti i vyhýbání se nízká, jsou označováni jako lidé s jistým typem vazby a jsou charakterističtí tím, že jejich sebehodnocení je realistické a znají svou vlastní hodnotu, že dokáží navazovat intimní vztahy a že vnímají své partnery jako spolehlivé a pečující a nebojí se na druhé spoléhat (Collins, Guichard, Ford, & Feeney, 2004; Feeney, 2008). Lze tedy shrnout, že teze, že na základě zkušeností z interakcí s blízkými osobami si lidé utvářejí mentální reprezentace neboli pracovní modely sebe a druhých, představuje skutečné jádro teorie vazby v dospělosti.

Vazbová úzkostnost (*attachment anxiety*) a vazbová vyhýbavost (*attachment avoidance*) jsou dvě dimenze vazby měřené metodou ECR (Brennan, Clark, & Shaver, 1998). Platí to pro metody z ECR odvozené: Experiences in Close Relationships - Revised (ECR-R, Fraley, Waller, & Brennan, 2000) a Experiences in Close Relationships - Relationship Structures Questionnaire (ECR-RS, Fraley, Heffernan, Vicary, & Brumbaugh, 2011). Tyto metody se staly v posledních letech celosvětově nejpoužívanějšími nástroji pro měření vazby v dospělosti. Je to především kvůli možnosti zachycovat prožívání blízkých vztahů prostřednictvím dimenzionálního přístupu, který lze pro řadu použití považovat za výhodnější oproti přístupu výhradně typologickému. Není proto divu, že volba tuzemských výzkumníků padla při snahách o měření vazby právě na tuto rodinu dotazníků. V České republice byla jak původní metoda ECR, tak metody ECR-R a ECR-RS přeloženy, validizovány a byly ověřovány jejich psychometrické vlastnosti. Cílem této práce je představit české verze těchto svým určením výzkumných metod spolu s jejich základními vlastnostmi a specifiky. Při popisu dílčích metod jsou některé subškály nazvány mírně odlišně, než jsou teoretické názvy konstruktů vazbové úzkostnosti a vazbové vyhýbavosti. Přes odlišné názvosloví dílčích subškál se domníváme, že při odkazování ke konstruktům, které škály měří, by bylo užitečné sjednocení terminologie, a tedy používání pojmů *vazbová úzkostnost* a *vazbová vyhýbavost*.

ECR - Experiences in Close Relationships (Miroslav Charvát, Martin Seitl)

Metoda ECR byla Brennanovou, Clarkovou a Shaverem publikována v anglickém jazyce v roce 1998 a v různých modifikacích se stala jedním z nejrozšířenějších sebeposuzovacích nástrojů ke zjišťování typů vazby v dospělosti. Postup tvorby vycházel z analýzy položek 60 subškál 14 sebeposuzovacích metod měřících různé konstrukty související s vazbovým chováním. Po odstranění duplicit bylo 323 vybraných položek ověřováno na souboru 1086 studentů. Ve finální verzi byly identifikovány dva dominantní faktory, které koncepčně odpovídají konstruktům vazbové úzkostnosti a vazbové vyhýbavosti, přičemž každý z nich je sycen 18 položkami, tj. celkem má škála ECR 36 položek (Brennan, Clark, & Shaver, 1998). Jednotlivé položky jsou hodnoceny na sedmistupňové škále Likertova typu (1 = rozhodně nesouhlasím, 2 = nesouhlasím, 3 = spíše nesouhlasím, 4 = nevím, 5 = spíše souhlasím, 6 = souhlasím, 7 = rozhodně souhlasím). Některé položky mají reverzní skórování (dále jsou označovány velkým R za číslem položky). Liché položky měří vyhýbavost a sudé položky úzkostnost. Jako hrubé skóry jsou používány průměry všech odpovědí na položky v jednotlivých škálách.

Autoři se odklánějí od kategoriálního pojetí vazby a vycházejí z předpokladu, že při posuzování vazby u dospělých nelze pohlížet na jednotlivé styly jako na striktně oddělené kategorie definované odlišným chováním, ale jako na výsledky různého sycení dvou nezávislých dimenzí (Brennan, Clark, & Shaver, 1998). Vyhýbavost a úzkostnost reprezentují dvě sekundární strategie, dvě na sobě nezávislé dimenze dotazníku. Při jejich ortogonálním promítnutí se mohou vytvořit čtyři kvadranty, reprezentující styly vazby.

Dotazník ECR byl publikován v anglickém jazyce jak s odpovídající kriteriální a konstruktovou validitou, tak reliabilitou z hlediska vnitřní konzistence škál. Korelace mezi faktorem úzkostnosti a vyhýbavosti je v původní studii Brennana, Clarka a Shavera (1998) pouze 0,11, dimenze jsou tedy v podstatě nezávislé, jak autoři předpokládali. Rovněž meta-analýza Camerona, Finnegan a Morryho (2012) ukazuje na průměrnou korelaci dimenzí napříč 172 studiemi pouze 0,15. Vedle své originální verze má metoda i adaptace pro specifické výzkumné designy či situace. Nejčastěji je znění položek obsahující odkaz na partnery pozměněno tak, aby bylo použitelné i v designech mimo partnerské vztahy (Richards & Schat, 2011). Škála byla převedena do mnoha jazyků a rozmanitých kulturních prostředí.

Česká verze ECR byla publikována v roce 2012 (Lečbych & Pospíšilíková, 2012). Studie se zaměřila na porovnání dvou souborů studentů psychologie, českého (N = 108) a amerického (N = 51), mezi kterými nebyl nalezen statisticky významný rozdíl v průměrech na obou škálách. Vzhledem k malému rozsahu vzorků a jejich nereprezentativitě vůči obecné populaci nebyla ve studii provedena faktorová analýza. Byly reportovány pouze dosažené míry vnitřní konzistence pomocí Cronbachovy α u obou škál, kdy škála *vztahové úzkostnosti* dosahovala hodnoty 0,84 a škála *vztahové vyhýbavosti* taktéž 0,84.

Na tento výzkum navázala studie s rozsáhlejším souborem o 1072 respondentech, z toho 274 mužích (25,6 %) a 798 ženách (74,4 %), jejímž cílem bylo detailněji explorovat psychometrické charakteristiky českého překladu škály ECR (Seitl, Charvát, & Lečbych, 2016). Z výsledků provedené EFA bylo patrné, že v třífaktorovém modelu byla škála *vztahové úzkostnosti* mnohem kompaktnější než škála *vztahové vyhýbavosti*. Vyhýbavost se rozpadala do dvou dílčích faktorů. První z nich by se dal pracovním nazvat jako „neochota přijmout pomoc“ a sytí zejména reverzně hodnocené položky (25R „Říkám svým blízkým osobám skoro o všem.“, 27R „Obvykle probírám své problémy

a obavy s blízkými lidmi.“, 31R „Nevadí mi požádat blízké osoby o útěchu, radu nebo pomoc.“, 33R „Pomáhá mi obrátit se na blízké osoby v těžkých chvílích.“, 35R „Obracím se na blízké osoby ohledně řady věcí, včetně toho, abych získal/a útěchu a ujištění.“). Částečně sytí i položky s dvojitým nábojem týkající se sdílení pocitů (1 „Raději neukazují druhým lidem, jak se opravdu cítím.“ a 15 „Cítím se dobře, když sdílím své soukromé myšlenky a pocity s druhými.“). Do druhého dílčího faktoru, který by mohl být pracovníčně označen jako „neochota k závislosti a nesdílnost“, spadají kromě zbytku položek ze škály *vztahové vyhýbavosti* (3R, 5, 7, 9, 11, 13, 17, 19R, 21 a 23) i některé položky ze škály *vztahové úzkostnosti* (konkrétně: 28 „Když kolem sebe nemám blízké osoby, cítím se poněkud úzkostný/á a nejistý/á.“, 30 „Jsem zklamaný/á, když mé blízké osoby nejsou poblíž v takové míře, jak bych rád/a.“, 32 „Jsem zklamaný/á, pokud můj partner/ka není dostupný/á, když jej/ji potřebuji.“, 34 „Když mě druzí lidé zavrhnou, cítím se hodně špatně.“), pokud by byly vyhodnocovány reverzně. Reverzně hodnocená položka 29: „Cítím se dobře, když jsem závislý/á na druhých“, byla však zcela mimo očekávanou příslušnost do škály. Třífaktorová struktura byla v minulosti identifikována i v metodě Adult Attachment Scale (Collins & Read, 1990), která je dimenzionální obdobou kategoriálního pojetí tři typů podle Hazanové a Shavera (1987). Přestože jde o částečně odlišný přístup k měření vazbových stylů, lze zde najít podobnosti s prezentovanými výsledky. Collinsová a Read (1990) také uvádějí, že jimi identifikovaný první faktor odpovídá míře, v jaké je člověk schopen důvěřovat druhým a být na nich závislý. Třetí faktor, který s prvním významně koreluje, se pak podle autorů týká míry komfortu v blízkosti druhých. Pokud se jedinec cítí komfortně v blízkosti druhých, je schopen se na ně i spolehnout.

Klasické dvoufaktorové řešení je lépe interpretovatelné, nicméně oproti třífaktorovému modelu ztrácí 8 % vysvětleného společného rozptylu (59 % versus 51 %). Pearsonova korelace mezi hrubými skóry obou škál byla $r = 0,02$. I zde však byly nalezeny značné nedokonalosti v sycení faktorů oproti originální verzi ECR. Položka 29R byla stále mimo očekávaný faktor *vztahové vyhýbavosti*, spíše je reverzně sycena škálou *vztahové úzkostnosti*. Obdobně se chovala i reverzně hodnocená položka 35R. Položky 11 „Chci se sblížit s druhými, ale stejně si udržuji odstup.“ a 13 „Jsem nervózní, když se se mnou chce někdo více sblížit.“, měly významný náboj i ve škále *vztahové úzkostnosti*. Spíše nízký náboj měly položky 19R „Je pro mě poměrně snadné sblížit se s druhými.“ a 21 „Je pro mě obtížné dovolit si být závislý/á na blízké osobě.“ a také položka 24 „Nedaří-li se mi přimět blízkou osobu, aby o mě projevila zájem, začnu být naštvaný/á nebo rozzlobený/á.“ ze škály *vztahové úzkostnosti*. Uvedené dvoufaktorové řešení je upřednostňované v mnoha studiích (Alonso-Arbiol, Balluerka, & Shaver, 2007; Richards & Schat, 2011) a je podloženo teorií o dynamice vazby v dospělosti. Vyhýbavost je spojena s deaktivními strategiemi, které jsou ovšem méně homogenní než strategie hyperaktivační spojené s vazbovou úzkostností (Mikulincer & Shaver, 2016). Zdá se, že existují různé formy vyhýbání se. Na potíže s psychometrickými vlastnostmi ECR poukazuje svým způsobem i revize ECR-R, která se týkala též především redukce škály měřící vyhýbavost, kde byla zachována jen jedna třetina oproti dvěma třetinám položek škály úzkostnosti (Fraleay, Waller, & Brennan, 2000).

Zůstává otázkou, zda je vhodnější respektovat původní teoretický model za cenu horších psychometrických parametrů, nebo přistoupit k modifikaci (zkrácení škály), kde ovšem hrozí vypadávání některých facet zkoumaných konstruktů. Autoři české verze (Seitl, Charvát, & Lečbych, 2016) se proto rozhodli prezentovat parametry jak pro plný 36-položkový model, který je celosvětově ve výzkumné praxi hojně používán, tak i pro mírně redukovanou verzi o 31 položkách označenou jako ECR-CZ, u které vyřadili již zmíněné položky 19, 21, 29, 35 a 24. Záměrně byly v tomto řešení

ponechány položky 11 a 13 s dvojitým nábojem, neboť bez nich by škála vyhýbavosti pravděpodobně ztratila jednu ze svých obsahových komponent.

Reliabilita 36-položkové české verze ECR i 31-položkové verze ECR-CZ, a stejně tak i obou škál, byla velmi podobná. Cronbachova alfa se pohybovala od 0,86 po 0,87, průměrné korelace položek s celkovým skóre škály se pohybovaly od 0,47 po 0,51, průměrné korelace položek mezi sebou byly v rozmezí od 0,26 po 0,31 a test-retestová reliabilita měřená na vzorku 42 participantů s odstupem tří měsíců byla pro *vztahovou vyhýbavost* od 0,72 po 0,73 a pro *vztahovou úzkostnost* od 0,85 po 0,87. Jako rozdělující bod mezi normou a identifikovaným problémem (*cut-off score*) byla autory v obou škálách prozatím doporučena hranice + 1 SD nad průměrem výběrového souboru. Jistý styl vazby je tedy přisouzen, pokud tato hranice není překročena ani na jedné ze škál. Naopak o dezorganizovaném (dezorientovaném či strachuplném) stylu vazby můžeme uvažovat, pokud je tato hranice překročena na obou škálách (Seitl, Charvát, & Lečbych, 2016).

V současné době probíhají další analýzy ECR i ECR-CZ na novém vzorku (N = 2035), kde se výše prezentované aspekty škály v mnohém víceméně potvrzují. Pro další vývoj české verze škály by bylo mimo opakované použití faktorové analýzy vhodné provést ještě detailní IRT a DIF analýzy u obou škál a v neposlední řadě získat i další informace k podpoře souběžné kriteriální validity škály například pomocí metod založených na strukturovaném interview. Škále by dále prospělo i přesnější určení hodnot cut-off skóre, které by nebyly postaveny jen na vzdálenosti 1 SD od normy populace.

ECR-R - Experiences in Close Relationships - Revised (Jozef Hašto, Natália Kaščáková)

Ve snaze poskytnout lepší rozlišení na jistém konci obou škál ECR reanalyzovali Fraley, Waller a Brennan (2000) původní soubor položek metody ECR pomocí teorie odpovědi na položku (*item response theory*) a vytvořili tak revidovanou ECR-R. Z původních položek ECR bylo do škály ECR-R zařazeno 13 položek škály úzkostnosti a 7 položek škály vyhýbavosti, dále byly vybrány nové položky z původního souboru tak, že celkem má metoda opět 36 položek, 18 ve škále úzkostnosti a 18 ve škále vyhýbavosti, odpověďová škála je rovněž sedmibodová (1 - rozhodně nesouhlasím, 7 - rozhodně souhlasím) jako u metody ECR. Korelace dimenzí je podle meta-analýzy Camerona a kol. (2012) napříč 32 studii 0,41, dimenze vyhýbavosti a úzkostnosti tedy nejsou nezávislé, jako u metody ECR.

V česko-slovenském prostředí byla metoda ECR-R validizovaná na Slovensku (Rozvadský-Gugová, Heretik, & Hajdúk, 2014; Rozvadský-Gugová & Heretik, 2011) a v České republice se v roce 2016 uskutečnil první reprezentativní výzkum ECR-R na vzorku 1000 respondentů (Kaščáková et al., 2016). Výsledkem studie byla mj. také validizace zkrácené verze metody ECR-R obsahující 16 položek, která byla nazvaná Prožívání blízkých vztahů (ECR-R-16).

V rámci další studie s reprezentativním vzorkem 1800 respondentů byla metoda ECR-R opětovně přeložena a byla provedena úprava problematických položek (Hašto et al., 2018). Původní formulace “záviset na” (z anglického *depend on*) byla přeformulována na “spoléhat na”, neboť takové vyjádření lépe vystihuje původní anglický výraz *depend on* v kontextu vazby, a také nemá negativní konotaci. Byly také upraveny položky, které původně obsahovaly dvojitý zápor, protože to může v kontextu českého jazyka vést k nepochopení a způsobit potíže s odpovídáním na položky.

Výsledky provedené EFA plné verze škály ECR-R ukazují na možné třífaktorové řešení metody, podobně jako tomu bylo také u metody ECR. Celkově třífaktorové řešení vysvětluje 59 % rozptylu

v datech. Prvním faktorem je *vztahová úzkostnost*, tento faktor sytí položky původně náležící do škály úzkostnosti. Druhý faktor *vztahové vyhýbavosti* sytí položky vyhýbavosti, které jsou reverzně skórovány (20R, 22R, 26R - 31R, 33R - 36R) a dvě položky původně ze škály úzkostnosti (9R “*Jen málokdy se obávám, že mě můj partner/partnerka opustí.*”, 11R “*Nestává se mi často, že bych se bál/a, že budu opuštěn/a.*”). Obsahově jde v otázkách 9R a 11R o obavy z opuštění, přítomnost těchto obav poukazuje na úzkostnost, nepřítomnost by naopak mohla poukazovat na vyhýbavost. Třetí faktor je tvořený nereverzními položkami škály vyhýbavosti (19, 21, 23 - 25, 32) a reprezentuje úzkost z přiblížení s následným vyhýbáním se, proto byl nazván jako *vyhýbavost spojená s úzkostí*. Tento faktor, kam spadají položky původně ze škály vyhýbavosti, koreloval těsněji s faktorem úzkostnosti ($r = 0,73$), než s faktorem vyhýbavosti ($r = 0,44$). Faktory vyhýbavosti a úzkostnosti spolu rovněž korelovaly ($r = 0,25$). Ve dvoufaktorovém řešení, které je teoreticky preferované, faktor *vztahové úzkostnosti* sytí kromě položek úzkostnosti také nereverzní položky ze škály vyhýbavosti (19, 21, 23, 24, 25 a 32) a faktor *vztahové vyhýbavosti* sytí kromě reverzních položek vyhýbavosti také dvě položky ze škály úzkostnosti (9R a 11R). Položky, které spadaly do škály mimo teoretické očekávání, měly nízké komunality i nízké faktorové náboje na těchto faktorech. Přechod nereverzních položek ze škály vyhýbavosti do škály úzkostnosti je pravděpodobně podmíněn tím, že tyto položky mohou reprezentovat vyhýbavost spojenou s úzkostí z blízkosti a vysoké skóre na těchto položkách se tak může týkat zejména lidí se strachuplným stylem vazby.

Problematické položky 33R a 34R, které byly původně přeložené s výrazem “záviset na”, měly v nové verzi s výrazem “spoléhat na” vyšší faktorové náboje a také vyšší korigovanou korelaci se skóre škály (*corrected item-total correlation*), což poukazuje na lepší vlastnosti položek v novém znění. Položky 9R a 11R ze škály úzkostnosti měly podobně jako v původní studii Kaščíkové a kol. (2016) nízké faktorové náboje, zejména u skupiny lidí s nižším vzděláním, což může poukazovat na horší srozumitelnost těchto reverzně formulovaných položek.

Položky vybrané do zkrácené verze dotazníku ECR-R-16 kromě vyhovujících psychometrických vlastností reprezentují také dominantní oblasti úzkostnosti (obavy z odmítnutí nebo opuštění - položky 2, 3, 15, nadměrná potřeba náklonnosti druhých - položky 5, 12, 14, stres při nedostupnosti partnera - položky 6, 16) a vyhýbavosti (nadměrné spoléhání se na sebe - položky 29R, 36R, neochota sdílet s druhými - položky 20R, 28R, 31R, obavy z blízkosti - položky 22R, 26R, 35R). Oba faktory spolu významně korelují ($r = 0,33$), podobně jako v originální verzi metody (Fraley, Waller, & Brennan, 2000). Vzhledem k důležitosti zachování všech oblastí vyhýbavosti a úzkostnosti se jeví jako vhodné o další položky dotazník nezkracovat a používat ve výzkumu verzi ECR-R-16.

Výsledky psychometrických analýz poukazují na to, že zkrácená verze dotazníku ECR-R-16 může být vhodným sebeposuzovacím nástrojem vazbového chování v dospělosti. Plná verze metody ECR-R s vhodnějším překladem položek obsahujících původně výrazy “záviset na” má u nových výrazů “spoléhat na” lepší psychometrické vlastnosti. U plné verze metody pak bylo také zjištěno, že pro lidi s vyšším vzděláním jsou vhodné i položky reverzně formulované, zatímco u méně vzdělaných lidí mají tyto položky horší psychometrické vlastnosti, proto pro ně nemusí být použití plné verze metody vhodné. U plné verze metody je dále podobně jako v případě ECR škála vyhýbavosti méně kompaktní a rozpadá se do dvou dílčích subškál, při použití teoreticky preferovanějšího dvoufaktorového řešení neodpovídají položky úzkostnosti a vyhýbavosti zcela originální verzi metody (Fraley, Waller, & Brennan, 2000), nejvýznamnější změnou české verze metody je přechod reverzně formulovaných položek vyhýbavosti do škály úzkostnosti. Položky české verze dotazníků ECR-R jsou formulovány

s ohledem na vztah s partnerem, pro potřeby výzkumu je možné je s ohledem na výzkumný vzorek přeformulovat na vztahy k blízkým lidem obecně nebo na jednotlivé vztahy - k matce, otci, partnerovi či příteli.

ECR-RS - Experiences in Close Relationships - Relationship Structures Questionnaires (Aneta Cvrčková, Hynek Cígler, Stanislav Ježek, Lenka Lacinová)

Jak připomínají Fraley, Heffernanová, Vicaryová a Brumbaughová (2011), výzkumníci přistupující ke zkoumání vazby v dospělosti z pozic sociální linie tradičně pojmají vnitřní pracovní modely vazby jako dispoziční charakteristiku a předpokládají, že tyto reprezentace ovlivňují celou řadu proměnných napříč všemi vztahovými kontexty, ať už se jedná o vztahování se k rodičům, přátelům či partnerům. Z tohoto předpokladu pak vychází i podoba řady měřících nástrojů, které v uplynulých desetiletích vznikaly, která často instruuje respondenty, aby jednotlivé aspekty zkušeností z blízkých vztahů s lidmi posuzovali spíše obecně a nikoli ve vztahu ke zcela konkrétním osobám. Tento převažující způsob uvažování o vazbě v dospělosti jako o globální nebo obecné míře vyhýbavosti, úzkostnosti, popř. jistoty či důvěry v druhé lidi, byl řadou autorů z pochopitelných důvodů kritizován (např. La Guardia, Ryan, Couchman, & Deci, 2000). Počátky uvažování o tom, že člověk může vykazovat rozdílné vzorce vazbového chování ve vztazích s různými lidmi, spadají již do dřívějšího období a byly evokovány zjištěním, že řada sledovaných dětí vykazovala odlišné vazbové chování a lišila se tedy i v typu vazby ve vztahu k matce a otci (např. Bridges, Connell, & Belsky, 1988). Vznik specifických pracovních modelů vazby pro různé vazbové osoby je zcela pochopitelný, neboť se pečující osoby liší v míře citlivosti, s níž reagují na potřeby dětí. Variabilita vazby skrze různé vztahové kontexty byla výzkumně podpořena i na dospělé populaci (např. Baldwin et al., 1996).

Fraley, Heffernan, Vicary a Brumbaugh (2011) upozornili na čtyři metodologické problémy dosavadních dotazníků ve výzkumu vazby. Prvním problémem byla výše zmíněná nedostatečná specifikace vazbové osoby. Typicky byly dotazníky zaměřeny na vztahy s "blízkými lidmi" obecně. Druhým problémem pak byl naopak příliš zúžený záběr dalších metod, kdy se položky týkaly pouze např. romantického vztahu, ale opomíjely vztahy s rodiči. Využití vícero dotazníků zaměřených na různé vazbové osoby umožňující komplexnější posouzení vazby je značně problematické z hlediska odlišných položek, odlišné faktorové struktury apod. Třetím identifikovaným problémem byla délka dotazníků, v případě komplexnějšího posuzování vazby tak byla kladena vysoká zátěž na respondenty. Posledním čtvrtým problémem byla absence sebeposuzovacího dotazníku, který by mohl poskytnout informace o intrapersonálních rozdílech skrze různé vztahové kontexty.

Fraley a kol. (2011) pak představili nový sebeposuzovací dotazník – ECR-RS - který překonal výše zmíněné obtíže. ECR-RS jasně specifikuje čtyři vazbové osoby – matku, otce, romantického partnera a nejlepšího přítele. Znění položek je konzistentní skrze čtyři vztahové kontexty a umožňuje tak smysluplně posuzovat homogenitu či diferenciaci vazby skrze odlišné vztahové kontexty. Autoři navázali na metodu ECR-R, kdy byly na základě diskriminačního parametru IRT analýzy ECR-R vybrány položky s nejvyšší hodnotou. Dále byly vyřazeny položky explicitně formulované pro partnerský vztah a položky, které byly redundantní vzhledem k dalším položkám (dle hodnoty parametru obtížnosti). Na základě následné analýzy hlavních komponent bylo ponecháno 9 položek pro každou vztahovou doménu s dvoufaktorovou strukturou (6 položek vyhýbavost, 3 položky úzkostnost) v návaznosti na předchozí zde uvedené metody (ECR a ECR-R). Odhad reliability škál na základě Cronbachovy alfy je uspokojivý a srovnatelný s ECR-R. Korelace dimenzí úzkostnosti

a vyhýbavosti se napříč vztahovými kontexty pohybovala ve studii Fraleyho a kol. (2011) od 0,44 do 0,55. Ve studii Fraleyho a kol. (2011) byla metoda ECR-RS lepší než globální ECR-R při predikci vztahově specifických pocitů a kognice. ECR-R bylo naopak lepší v predikci rozdílů v osobnostních rysech jako je neuroticismus či otevřenost vůči zkušenosti. ECR-RS proto může být užitečný nástroj při zachycování vztahově specifických vazbových procesů (např. Mikulincer & Shaver, 2016).

S rostoucí popularitou ECR-RS se také další studie zaměřily na ověřování psychometrických charakteristik metody. Dvoufaktorová struktura byla podpořena u adolescentní populace (Feddern Donbaek & Elklit, 2014) či v portugalské verzi metody (Moreira, Martins, Gouveai, & Canavarr, 2015). Fraley a kol. (2011) ve své studii upozorňují na nejasnou strukturu metody pro všechny vztahové kontexty. Nutnost úprav ve faktorové struktuře popisují jak výše zmíněné adaptace ECR-RS, tak i studie zabývající se psychometrickými charakteristikami české verze metody ECR-RS.

Česká verze metody ECR-RS byla přeložena v rámci projektu Cesty do dospělosti (Macek et al., 2016). Psychometrické charakteristiky české verze metody ověřovali Cvrčková, Cígler, Ježek a Lacinová (v recenzním řízení). České znění škál vykazovalo uspokojivý odhad reliability jako vnitřní konzistence. Za použití konfirmační faktorové analýzy byla rovněž podpořena dvoufaktorová struktura, nicméně výsledky poukázaly na neadekvátní shodu modelu s daty za použití originálního modelu ECR-RS. Bylo nezbytné povolit sycení sedmé položky (*“Často si dělám starosti, že na mně dané osobě skutečně nezáleží.”*) oběma faktory, u některých vztahových domén je tento výsledek konzistentní s originální studií Fraleyho a kol. (2011). Tato úprava může souviset s umístěním položky, kdy následuje jako první po faktoru vazbové vyhýbavosti a určité *“přednastavení”* z předchozích položek může ovlivňovat odpovědi na položku 7. Zároveň je pravděpodobné, že starost, zda člověku na dané osobě záleží, bude souviset s vnímaným diskomfortem při otevírání se a spoléhání se na danou osobu (vazbová vyhýbavost). Dále bylo nutné povolit korelace reziduí mezi položkami 5 a 6 u všech vztahových domén, shodně jako u portugalské adaptace (Moreira et al., 2015). *“Nutnost”* povolení korelací reziduí položek 5 a 6 může vycházet z negativní formulace položek, zatímco předcházející položky jsou formulovány pozitivním směrem, a také s umístěním ihned po sobě. Povolení této korelace v modelech se zdá rovněž smysluplné z obsahového hlediska (5. *“Necítím se dobře, když se mám dané osobě svěřovat.”* a 6. *“Raději dané osobě nedávám najevo, jak se v hloubi duše cítím.”*).

Fraley a kol. (2011) se rozhodli neupravovat model, aby zachovali konzistenci skrze všechny škály, při české adaptaci však byl nalezen konzistentní model pro všechny vztahové domény. Tento rozdíl může být dán odlišnými výzkumnými vzorky či použitím odlišných analýz. Je nutné zdůraznit, že ani po takto provedených úpravách nedošlo k uspokojivé shodě modelu s daty pro všechny vztahové domény. Adekvátní shoda modelu s daty byla dosažena až spojením všech čtyř vztahových domén a následně doplněním dvou globálních faktorů (globální vazbové vyhýbavosti a globální vazbové úzkostnosti) vytvořených pomocí bifaktorové analýzy (Cvrčková et al., v recenzním řízení). Globální faktory vznikly zcela odlišným způsobem, než navrhuje Fraley a kol. (2011) v původní studii, kde však nebyly nijak empiricky ověřovány. Výsledky bifaktorové analýzy jsme úspěšně replikovali za použití originálního znění metody ECR-RS (Cvrčková et al., v recenzním řízení). Při použití bifaktorové analýzy tak umožňuje metoda ECR-RS posoudit vazbu na komplexnější úrovni než předchozí metody. Zvažuje specifickou vyhýbavost a úzkostnost ke čtyřem vazbovým osobám a zároveň při doplnění bifaktorové analýzy umožňuje přidat informace o globální vyhýbavosti a globální úzkostnosti, čímž výrazně přispívá k bohatším výzkumným možnostem.

Jako problematickou lze vnímat velmi krátkou škálu vazbové úzkostnosti, která je sycena pouze třemi položkami, z nichž jedna opakovaně vykazuje “cross-loading” se škálou vazbové vyhýbavosti ve všech zvažovaných vztahových kontextech, s čímž následně souvisí i nejasná faktorová struktura jednotlivých škál. Mezi nevýhody lze rovněž řadit obsahovou formulaci některých položek, které se nejeví jako stejně relevantní pro všechny čtyři vztahové kontexty - např. “*Bojím se, že mě matka může opustit.*” a “*Bojím se, že mě může partner opustit*”. Mezi výhody metody lze řadit jasnou definici potencionální vazbové osoby, zaměření na více vztahových kontextů, což umožňuje intrapersonální porovnávání vazby a následně za použití bifaktorového modelu “odlišit” vliv specifické a globální vazby na prožívání člověka ve vztazích. Metoda ECR-RS tak skýtá významný potenciál pro posuzování komplexity vazby za použití vhodných analýz.

Shrnutí

Český výzkumník má tedy pro výzkumné účely k dispozici úplnou paletu měřících nástrojů z rodiny ECR. Jsou jimi dlouhé 36-položkové ECR a ECR-R, které se liší především tím, zda škály vazbové vyhýbavosti a úzkostnosti korelují. V ECR jsou nezávislé, avšak za cenu mírně užší obsahové validity; v ECR-R je daní za rozšíření validity mírná pozitivní korelace mezi oběma škálami. Obě jsou určeny pro přesnější měření tam, kde je na to časový prostor; u ECR jsou dokonce úvahy o klasifikaci. Obě škály mají i své zkrácené verze. ECR-CZ je jen mírně zkrácenou verzí ECR, zatímco ECR-R-16 již je zkrácením, které umožňuje administraci škály ve velmi krátké době. Konečně ECR-RS nabízí díky své malé délce možnost hodnocení svého vztahu s více vazbovými osobami. Daní za extrémní zkrácení zvláště škály vazbové úzkostnosti je nejistá validita součtových skóre vedoucí k potřebě explicitního zahrnutí modelu měření do statistických analýz. Kromě výše uvedených metod bylo v zahraničí vytvořeno také mnoho dalších zkrácených verzí vycházejících z metody ECR nebo ECR-R. Naším cílem bylo shrnutí základních nástrojů vycházejících z ECR, které jsou aktuálně v českém kontextu ověřeny. V přílohách je uvedeno znění všech popsaných metod, aby bylo dostupné širší odborné veřejnosti a nedocházelo redundantně ke vzniku dalších paralelních překladů.

Literatura

- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Alonso-Arbiol, I., Balluerka, N., & Shaver, P. R. (2007). A Spanish version of the Experiences in Close Relationships (ECR) adult attachment questionnaire. *Personal Relationships, 14*, 45-63.
<https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00141.x>
- Baldwin, M. W., Keelan, J. P. R., Fehr, B., Enns, V., & Koh-Rangarajoo, E. (1996). Social cognitive conceptualization of attachment working models: Availability and accessibility effects. *Journal of Personality and Social Psychology, 71*, 94-104.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 226-244.
- Bowlby, J. (1997). *Attachment and Loss*. London: Pimlico.

- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46–76). New York: Guilford.
- Cameron, J. J., Finnegan, H., & Morry, M. M. (2012). Orthogonal dreams in an oblique world: A meta-analysis of the association between attachment anxiety and avoidance. *Journal of Research in Personality*, 46(5), 472-476. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.05.001>
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.4.644>
- Collins, N. L., Guichard, A. C., Ford, M. B., & Feeney, B. C. (2004). Working models of attachment: New developments and emerging themes. In W. S. Rholes & J. A. Simpson (Eds.), *Adult attachment: Theory, research, and clinical implications* (pp. 196-239). New York, NY, US: Guilford.
- Cvrčková, A., Cígler, H., Ježek, S., Lacinová, L. (v recenzním řízení). Psychometric characteristics of the ECR-RS, structure of the relationship between global and specific attachment - cross-validation of the results using the Czech and original versions of the ECR-RS. Manuscript submitted for publication.
- Feddern Donbaek, D., & Elklit, A. (2014). A validation of the Experiences in Close Relationships-Relationship Structures scale (ECR-RS) in adolescents. *Attachment & Human Development*, 16(1), 58-76. <https://doi.org/10.1080/14616734.2013.850103>
- Feeney, J. A. (2008). Adult romantic attachment: Developments in the study of couple relationships. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 456-481). New York, NY, US: The Guilford Press.
- Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, 23(3), 615-625. <https://doi.org/10.1037/a0022898>
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 350-365. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.350>
- Hašto, J., Kašćáková, N., Fürstová, J., Poláčková Šolcová, I., Vacková, K. A., Heveri, M., & Tavel, P. (2018). Dotazník Prožívání blízkých vztahů (ECR-R) a sociodemografické rozdíly vo vztáhovej úzkostnosti a vyhýbavosti. *Československá psychologie*, 62 (Supp. 1), 56-79. http://csppsych.psu.cas.cz/files/csppsych_supplement_2018.pdf
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Hesse, E. (2016). The Adult Attachment Interview: Protocol, method of analysis, and selected empirical studies: 1985-2015. In J. Cassidy & P. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 553 - 597). New York: Guilford Press.
- Kašćáková, N., Husárová, D., Hašto, J., Kolarčík, P., Šolcová, I. P., Gecková, A. M., & Tavel, P. (2016). Validation of a 16-Item short form of the Czech version of the Experiences in Close Relationships Revised questionnaire in a representative sample. *Psychological Reports*, 119(3), 804-825. <https://doi.org/10.1177/0033294116667725>
- Kulísek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment). *Československá psychologie*, 44(5), 404-423.
- La Guardia, J. G., Ryan, R. M., Couchman, C. E., & Deci, E. L. (2000). Within-person variation in security of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfillment, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(3), 367-384. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.3.367>
- Lečbych, M., & Pospíšilíková, K. (2012). Česká verze škály Experiences in Close Relationships (ECR): pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti. *E-psychologie*, 6(3), 1-11. <https://e-psycholog.eu/clanek/156>

- Macek, P., Horská, E., Kotrlová, H., Kvitkovičová, L., Lacinová, L., & Ježek, S. (2016). *Paths to adulthood: Project and methods*. Unpublished Manuscript. Institute for Research on Children, Youth and Family, Faculty of Social Studies, Masaryk University, Brno, Czech Republic.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (pp. 121–160). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2016). *Attachment in adulthood*. New York: Guilford Press.
- Moreira, H., Martins, T., Gouveia, M. J., & Canavarro, M. C. (2015). Assessing adult attachment across different contexts: Validation of the Portuguese version of the Experiences in Close Relationships–Relationship Structures Questionnaire. *Journal of Personality Assessment*, 97(1), 22-30.
<https://doi.org/10.1080/00223891.2014.950377>
- Richards, D. A., & Schat, A. C. (2011). Attachment at (not to) work: Applying attachment theory to explain individual behavior in organizations. *Journal of Applied Psychology*, 96, 169-182.
<https://doi.org/10.1037/a0020372>
- Rozvadský-Gugová, G., & Heretik, A. (2011). Gender differences in attachment styles using Slovak version of the Experiences in Close Relationships–Revised (ECR-R). *Acta Technologica Dubnicae*, 1(2), 29-36.
<https://doi.org/10.1515/atd-2015-0043>
- Rozvadský-Gugová, G., Heretik, A., & Hajdúk, M. (2014). Psychometric properties of the Slovak version of Experiences in Close Relationships-Revisited (ECR-R) on general adult sample. *Studia Psychologica*, 56(1), 37-52.
- Seitl, M., Charvát, M., & Lečbych, M. (2016). Psychometrické charakteristiky české verze škály Experiences in Close Relationships (ECR). *Československá psychologie*, 60(4), 351-371.

Přílohy - znění položek

Položky označené písmenem R za číslem položky jsou reverzně skórovány.

Položky označené kurzívou jsou položky ze škály vyhýbavosti.

ECR - Experiences in Close Relationships

Původní metoda:

Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview.

Česká verze metody:

Lečbych, M., & Pospíšilíková, K. (2012). Česká verze škály Experiences in Close Relationships (ECR): Pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti. *E-psychologie*, 6(3) 1-11.

Seitl, M., Charvát, M., & Lečbych, M. (2016). Psychometrické charakteristiky české verze škály Experiences in Close Relationships (ECR). *Československá psychologie*, 60(4), 351-371.

Počet položek: 36 (18 úzkostnost, 18 vyhýbavost)

Odpověďová škála: 1 – rozhodně nesouhlasím - 7 – rozhodně souhlasím

České znění položek³:

1. *Raději neukazuji druhým lidem, jak se opravdu cítím.*
2. *Dělá mi starosti, že bych mohl/a být odmítnut/a nebo opuštěn/a.*
- 3R. *Jsem velmi spokojený/á, když jsem blízko druhým lidem.*
4. *Dělám si starosti o své vztahy.*
5. *Jakmile se někdo začne se mnou sblížovat, přistihnu se, jak se odtahuji pryč.*
6. *Trápí mě, že druhým na mně nezáleží tolik, jako mně na nich.*
7. *Začnu se cítit nepříjemně, když se se mnou chce někdo těsněji sblížit.*
8. *Velmi mnoho mě trápí, že ztratím své blízké přátele.*
9. *Je mi nepříjemné, mám-li se otevřít druhým.*
10. *Často si přeji, aby moji blízcí přátelé ke mně cítili stejně silné city, jako já k nim.*
11. *Chci se sblížit s druhými, ale stejně si udržuji odstup.*
12. *Chci se s druhými velmi těsně sblížit a to je někdy odežene pryč.*
13. *Jsem nervózní, když se se mnou chce někdo více sblížit.*
14. *Trápí mě být sám/sama.*
- 15R. *Cítím se dobře, když sdílím své soukromé myšlenky a pocity s druhými.*
16. *Má touha být druhým lidem velmi blízko je někdy odhání pryč.*
17. *Snažím se vyhnout příliš blízkému kontaktu s druhými.*
18. *Potřebuji hodně ujišťování, že mým blízkým na mně opravdu záleží.*
- 19R. *Je pro mě poměrně snadné sblížit se s druhými.*
20. *Někdy cítím, že se snažím přimět druhé, aby ukázali více citu, více oddanosti v našich vztazích, než obvykle dávají najevo.*
21. *Je pro mě obtížné dovolit si být závislý/á na blízké osobě.*
- 22R. *Netrápím se často nad tím, že bych mohl/a být opuštěn/a.*
23. *Upřednostňuji nebýt příliš blízko druhým.*
24. *Nedaří-li se mi přimět blízkou osobu, aby o mě projevila zájem, začnu být naštvaný/á nebo rozzlobený/á.*
- 25R. *Říkám svým blízkým osobám skoro o všem.*
26. *Myslím si, že se mí blízcí se mnou nechtějí sblížit tak, jak bych já chtěl/a.*
- 27R. *Obvykle probírám své problémy a obavy s blízkými lidmi.*
28. *Když kolem sebe nemám blízké osoby, cítím se poněkud úzkostný/á a nejistý/á.*
- 29R. *Cítím se dobře, když jsem závislý/á na druhých.*
30. *Jsem zklamaný/á, když mé blízké osoby nejsou poblíž v takové míře, jak bych rád/a.*
- 31R. *Nevadí mi požádat blízké osoby o útěchu, radu nebo pomoc.*
32. *Jsem zklamaný/á, pokud můj partner/ka není dostupný/á, když jej/ji potřebuji.*
- 33R. *Pomáhá mi obrátit se na blízké osoby v těžkých chvílích.*
34. *Když mě druzí lidé zavrhnou, cítím se hodně špatně.*
- 35R. *Obracím se na blízké osoby ohledně řady věcí, včetně toho, abych získal/a útěchu a ujištění.*
36. *Vadí mi, když můj partner/ka tráví čas beze mě.*

³ Položky označené ^ NEJSOU ve zkrácené verzi metody ECR-CZ.

Původní znění položek:

1. I prefer not to show a partner how I feel deep down.
2. I worry about being abandoned.
3. I am very comfortable being close to romantic partners.
4. I worry a lot about my relationships.
5. Just when my partner starts to get close to me I find myself pulling away.
6. I worry that romantic partners won't care about me as much as I care about them.
7. I get uncomfortable when a romantic partner wants to be very close.
8. I worry a fair amount about losing my partner.
9. I don't feel comfortable opening up to romantic partners.
10. I often wish that my partner's feelings for me were as strong as my feelings for him/her.
11. I want to get close to my partner, but I keep pulling back.
12. I often want to merge completely with romantic partners, and this sometimes scares them away.
13. I am nervous when partners get too close to me.
14. I worry about being alone.
15. I feel comfortable sharing my private thoughts and feelings with my partner
16. My desire to be very close sometimes scares people away.
17. I try to avoid getting too close to my partner.
18. I need a lot of reassurance that I am loved by my partner.
19. I find it relatively easy to get close to my partner.
20. Sometimes I feel that I force my partners to show more feeling, more commitment.
21. I find it difficult to allow myself to depend on romantic partners.
22. I do not often worry about being abandoned.
23. I prefer not to be too close to romantic partners.
24. If I can't get my partner to show interest in me, I get upset or angry.
25. I tell my partner just about everything.
26. I find that my partner(s) don't want to get as close as I would like.
27. I usually discuss my problems and concerns with my partner.
28. When I'm not involved in a relationship, I feel somewhat anxious and insecure.
29. I feel comfortable depending on romantic partners.
30. I get frustrated when my partner is not around as much as I would like.
31. I don't mind asking romantic partners for comfort, advice, or help.
32. I get frustrated if romantic partners are not available when I need them.
33. It helps to turn to my romantic partner in times of need.
34. When romantic partners disapprove of me, I feel really bad about myself.
35. I turn to my partner for many things, including comfort and reassurance.
36. I resent it when my partner spends time away from me.

ECR-R - Experiences in Close Relationships Questionnaire – Revised

Původní metoda:

Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 350-365.

Česká verze metody:

Hašto, J., Kašáková, N., Fürstová, J., Poláčková Šolcová, I., Vacková, K. A., Heveri, M., & Tavel, P. (2018). Dotazník Prožívání blízkých vztahů (ECR-R) a sociodemografické rozdiely vo vzťahovej úzkostnosti a vyhýbavosti. *Československá Psychologie*, 62(Supp. 1), 56-79.

Kaščáková, N., Husárová, D., Hašto, J., Kolarčík, P., Šolcová, I. P., Gecková, A. M., & Tavel, P. (2016). Validation of a 16-Item Short Form of the Czech Version of the Experiences in Close Relationships Revised Questionnaire in a Representative Sample. *Psychological reports*, 119(3), 804-825.

Počet položek: 36 (18 úzkostnost, 18 vyhýbavost)
Odpověďová škála: 1 – rozhodně nesouhlasím - 7 – rozhodně souhlasím

Při používání dotazníku by se mělo pořadí položek náhodně měnit.

České znění položek⁴:

1. Bojím se, že ztratím lásku svého partnera/partnerky.
- 2.* Často mívám obavy, že se mnou můj partner/partnerka nebude chtít zůstat.
- 3.* Často mívám obavy, že mě můj partner/partnerka doopravdy nemiluje.
4. Obávám se, že mému milostným partnerům/partnerkám na mně nezáleží tak moc, jako mně záleží na nich.
- 5.* Často si přeji, aby city mého partnera/partnerky ke mně byly stejně silné jako moje city k ní/němu.
- 6.* Ohledně svých vztahů si dělám hodně starostí.
7. Když je můj partner/partnerka z dohledu, mám obavy, že by ho/jí mohl začít zajímat někdo jiný.
8. Když projevím milostným partnerům své city, obávám se, že oni nebudou cítit totéž vůči mně.
- 9R. Jen málokdy se obávám, že mě můj partner/partnerka opustí.
10. Můj milostný partner/partnerka ve mně vyvolává pochyby o mně samé/samém.
- 11R. Nestává se mi často, že bych se bál/a, že budu opuštěn/a.
- 12.* Vnímám, že se ke mně můj partner/partnerka nechce tak přiblížit, jak bych chtěl/a já.
13. Někdy ke mně milostní partneři změni city bez zjevného důvodu.
- 14.* Moje touha po větší blízkosti někdy lidi odstraší.
- 15.* Bojím se, že až mě můj milostný partner/partnerka pozná, nebude se mu líbit, kdo doopravdy jsem.
- 16.* Přivádí mě k šílenství, že od svého partnera/partnerky nedostávám lásku a podporu, kterou potřebuji.
17. Mám obavy, že se nevyrovnám druhým lidem.
18. Zdá se, že můj partner/partnerka si mě všímá, pouze když jsem našťvaná/ý.
19. *Raději nedávám partnerovi/partnerce najevo, jak se v hloubi nitra cítím.*
- 20R.* *Cítím se příjemně, když s partnerem/ partnerkou sdílím své osobní myšlenky a pocity.*
21. *Je pro mě těžké dovolit si spolehout se na milostné partnery/partnerky.*
- 22R.* *Blízkost milostného partnera/partnerky je mi velmi příjemná.*
23. *Není mi příjemné otevírat se milostným partnerům/partnerkám.*
24. *Jsem raději, když svým milostným partnerům/partnerkám nejsem příliš blízko.*
25. *Cítím se nepříjemně, když chce můj romantický partner/partnerka být příliš blízko.*
- 26R.* *Přijde mi poměrně snadné přiblížit se mému partnerovi /partnerce.*

⁴ Položky označené * jsou ve zkrácené verzi ECR-R-16.

- 27R. *Není pro mne těžké přiblížit se mému partnerovi /partnerce.*
28R. * *Obvykle s mým partnerem/partnerkou hovořím o svých problémech a starostech.*
29R. * *Ve chvílích nouze mi pomáhá obrátit se na mého milostného partnera/partnerku.*
30R. *Říkám svému partnerovi/partnerce úplně o všem.*
31R. * *Probírám věci se svým partnerem/partnerkou.*
32. *Jsem nervózní, když se mi partner/partnerka příliš přiblíží.*
33R. *Cítím se příjemně, když se spoléhám na milostné partnery/partnerky.*
34R. *Je pro mne snadné spoléhat se na milostné partnery/partnerky.*
35R. * *Je pro mne snadné projevovat náklonnost svému partnerovi/partnerce.*
36R. * *Můj partner/partnerka opravdu rozumí mně a mým potřebám.*

Původní znění položek:

1. I'm afraid that I will lose my partner's love.
2. I often worry that my partner will not want to stay with me.
3. I often worry that my partner doesn't really love me.
4. I worry that romantic partners won't care about me as much as I care about them.
5. I often wish that my partner's feelings for me were as strong as my feelings for him or her.
6. I worry a lot about my relationships.
7. When my partner is out of sight, I worry that he or she might become interested in someone else.
8. When I show my feelings for romantic partners, I'm afraid they will not feel the same about me.
9. I rarely worry about my partner leaving me.
10. My romantic partner makes me doubt myself.
11. I do not often worry about being abandoned.
12. I find that my partner(s) don't want to get as close as I would like.
13. Sometimes romantic partners change their feelings about me for no apparent reason.
14. My desire to be very close sometimes scares people away.
15. I'm afraid that once a romantic partner gets to know me, he or she won't like who I really am.
16. It makes me mad that I don't get the affection and support I need from my partner.
17. I worry that I won't measure up to other people.
18. My partner only seems to notice me when I'm angry.
19. I prefer not to show a partner how I feel deep down.
20. I feel comfortable sharing my private thoughts and feelings with my partner.
21. I find it difficult to allow myself to depend on romantic partners.
22. I am very comfortable being close to romantic partners.
23. I don't feel comfortable opening up to romantic partners.
24. I prefer not to be too close to romantic partners.
25. I get uncomfortable when a romantic partner wants to be very close.
26. I find it relatively easy to get close to my partner.
27. It's not difficult for me to get close to my partner.
28. I usually discuss my problems and concerns with my partner.
29. It helps to turn to my romantic partner in times of need.
30. I tell my partner just about everything.
31. I talk things over with my partner.
32. I am nervous when partners get too close to me.
33. I feel comfortable depending on romantic partners.
34. I find it easy to depend on romantic partners.
35. It's easy for me to be affectionate with my partner.
36. My partner really understands me and my needs.

ECR-RS - Experiences in Close Relationships-Relationship Structures Questionnaire

Původní metoda:

Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment, 23*(3), 615-625.

České znění metody:

Macek, P., Horská, E., Kotrlová, H., Kvitkovičová, L., Lacinová, L., & Ježek, S. (2016). *Paths to adulthood: Project and methods*. Unpublished Manuscript, Institute for Research on Children, Youth and Family, Faculty of Social Studies, Masaryk University, Brno, Czech Republic.

Cvrčková, A., Cígler, H., Ježek, S., Lacinová, L. (v recenzním řízení). Psychometric characteristics of the ECR-RS, structure of the relationship between global and specific attachment - cross-validation of the results using the Czech and original versions of the ECR-RS. Manuscript submitted for publication.

Počet položek: 36 (4 x 9 položek: 3 úzkostnost, 6 vyhýbavost)
Odpověďová škála: 1 – rozhodně nesouhlasím - 7 – rozhodně souhlasím

České znění položek:

- 1R. Pomáhá mi, když se v případě potřeby mohu obrátit na tuto osobu.
- 2R. Obvykle s touto osobou prodiskutuji své problémy a starosti.
- 3R. S touto osobou všechno prodebatuji.
- 4R. Případá mi snadné se spoléhat na tuto osobu.
5. Necítím se dobře, když se mám svěřovat této osobě.
6. Raději této osobě nedávám najevo, jak se v hloubi duše cítím.
7. Často si dělám starosti, že na mně této osobě skutečně nezáleží.
8. Bojím se, že mě tato osoba může opustit.
9. Trápím se tím, že tato osoba nebude o mě stát tak, jak já stojím o ni.

Původní znění položek:

1. I usually discuss my problems and concerns with this person.
2. I talk things over with this person.
3. It helps to turn to this person in times of need.
4. I find it easy to depend on this person.
5. I prefer not to show this person how I feel deep down.
6. I don't feel comfortable opening up to this person.
7. I'm afraid this person may abandon me.
8. I worry that this person won't care about me as much as I care about him or her.
9. I often worry that this person doesn't really care for me.

O autorech

Korespondenční autorka:

Mgr. Petra Daňsová působí v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a pracuje jako školní psycholog na základní a mateřské škole. V rámci výzkumu se věnuje zejména ranému vývoji dětí a citové vazbě. Aktuálně je na mateřské dovolené.

Kontaktní údaje:

Adresa: Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno

E-mail: dansova@fss.muni.cz

Mgr. Hynek Cígler, Ph.D., Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, hynek.cigler@mail.muni.cz

PhDr. Aneta Cvrčková, Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, cvrcikova.aneta@gmail.com

Prof. MUDr. Jozef Hašto, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Palackého 1, 811 02 Bratislava, j.hasto.tn@gmail.com

Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D., Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Vodární 6, 771 80 Olomouc, miroslav.charvat@upol.cz

Mgr. Stanislav Ježek, Ph.D., Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, stan@fss.muni.cz

MUDr. Natália Kaščáková, Ph.D., Institut sociálního zdraví, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc, natalia.kascakova@oushi.upol.cz

Doc. Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D., Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, lacinova@fss.muni.cz

PhDr. Martin Seitl, Ph.D., Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Vodární 6, 771 80 Olomouc, martin.seitl@upol.cz

Cígler, H., Cvrčková, A., Daňsová, P., Hašto, J., Charvát, M., Ježek, S., Kaščáková, N., Lacinová, L., & Seitl, M. (2019). Experiences in Close Relationships: České verze metod pro měření vazby vycházející z dotazníku ECR. *E-psychologie*, 13(3), 57-74. <https://doi.org/10.29364/epsy.359>